

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ
НА ЗАНЯТТЯХ ІСТОРІЇ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

УДК 378.016:930.1(045)

Наталія Павинська, кандидат педагогічних наук, викладач
кафедри соціально-економічних дисциплін Комунального закладу
“Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ
НА ЗАНЯТТЯХ ІСТОРІЇ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

Освіта XXI ст. потребує модернізації та вдосконалення освітнього процесу з метою підготовки висококваліфікованих спеціалістів, які адаптовані до сучасних реалій та мають необхідні знання та практичні навички. У статті визначено, що саме такими є інтерактивні методи навчання, які викликають інтерес до пізнавального процесу, розвивають творчий потенціал особистості, розумову та емоційну сфери, комунікативну компетентність, активізують увагу студента, його творчі здібності, розвивають вміння спілкуватися та відстоювати свої думки та позиції тощо. Розглянуто методи інтерактивного навчання, які є найбільш оптимальними щодо їх застосування на певному виді занять з історії.

Ключові слова: інтерактивні методи, навчання, робота в групі, освітній процес, самовиховання, самоосвіта, творче мислення, історія.

Літ. 5.

Наталья Павинская, кандидат педагогических наук, преподаватель
кафедры социально-экономических дисциплин Коммунального учреждения
“Харьковская гуманитарно-педагогическая академия” Харьковского областного совета

**ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ
ОБУЧЕНИЯ НА ЗАНЯТИЯХ ИСТОРИИ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ**

Образование XXI в. нуждается в модернизации и совершенствовании образовательного процесса с целью подготовки высококвалифицированных специалистов, которые адаптированы к современным реалиям и имеют необходимые знания и практические навыки. В статье определено, что именно таковы интерактивные методы обучения, которые вызывают интерес к познавательному процессу, развивают творческий потенциал личности, умственную и эмоциональную сферы, коммуникативную компетентность, активизируют внимание студента, его творческие способности, развивают умение общаться и отстаивать свои мысли и позиции т.д. Рассмотрены методы интерактивного обучения, которые являются наиболее оптимальными по их применению на определенном виде занятий по истории.

Ключевые слова: интерактивные методы, обучение, работа в группе, образовательный процесс, самовоспитание, самообразование, творческое мышление, история.

Nataliya Pavynska, Ph.D. (Pedagogy),
Lecturer of the Social and Economic Disciplines Department of Municipal Establishment
“Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy” Kharkiv regional council

**THE EFFICIENCY OF USING OF INTERACTIVE METHODS OF TEACHING AT
HISTORY CLASSES IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS**

The education as one of the main types of human activity and needs a weighty motivation as a means of interest and awareness of human knowledge that is it received. The realization of ideas of humanistic paradigm, which aims not to form and not even to educate, but to maintain, develop human in a person, lay in the mechanism of self – the main task of modern education confirmed by the National Doctrine of Education of Ukraine. The teachers understand this, but usually during class, unfortunately, the least attention is paid to the students' interest.

Therefore, the task appearing before the contemporary education is clearly to outline the main directions on which they are implemented. Among them there is one of the important transition from the traditional (the object-oriented) to the innovative (the individual oriented) paradigm of education which is directly related with the implementation of the studying history interactive methods because it provides the intrinsic value of knowledge and development of skills to acquire, process information received from various sources, apply it to individual human development and learning.

The modern requirements set by the educational standards make teachers to urge students not only to provide educational information but also teach them the ways of its practical application into the everyday life. The interactive methods are designed for realization of this assignment.

The article outlines that exactly these ones are the interactive methods of teaching that are of interest for the educational process, developing the creative potential of the individual, the mental and emotional spheres,

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ІСТОРІЇ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

the communicative competence, to activate the attention of student, creativity, to develop knowing how to communicate and defend their views and positions, etc. The methods of interactive learning that is most suitable for their using in a particular type of history class.

Keywords: *the interactive methods, a training, a group work, the educational process, self-education, creative thinking, a history.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Завдання, що визначені Національною доктриною розвитку освіти України у XXI ст. [3] орієнтують викладача на запровадження таких методів навчання, які розвивають вміння самостійно вчитися, критично мислити, здатність до самопізнання. Саме такими є інтерактивні методи навчання, які викликають інтерес до пізнавального процесу, розвивають творчий потенціал особистості, розумову та емоційну сфери, комунікативну компетентність.

Сучасні зміни в освіті, зокрема історичні, переформулювання мети, структурування змісту, впровадження нових підходів до вивчення історії вимагають розробки та застосування інтерактивних методів навчання. Науковці переконливо доводять, що саме інтерактивні методи створюють необхідні умови для стимулювання, мотивування пізнавальної діяльності студентів, забезпечення високого рівня їхньої активності та самостійності, що є основою для розкриття творчого потенціалу особистості як основи повноцінної її реалізації в усіх сферах життя. Сучасна ситуація в країні, реформування системи освіти в Україні орієнтують викладачів на гуманістичний підхід й застосування методів, що сприяють розвитку творчих засад особистості з урахуванням її індивідуальних особливостей. Активність, самостійність, творчість, здатність адаптуватися до стрімких змін – ці риси особистості стають найважливішими на сучасному етапі історичного розвитку, а їх формування потребує реалізації нових підходів до процесу навчання. Головне завдання викладача сьогодні – створити творчу атмосферу; більше того, педагог повинен розуміти психологічну сутність цього процесу насамперед як заохочення студентів до пізнання, повагу до інтелектуальних можливостей сили дитини.

Аналіз досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розкриття даної теми зробили вітчизняні науковці та практики, які досліджували сутність інноваційних та інтерактивних методів навчання, ключові аспекти їх використання в освітньому процесі ВНЗ, вивчали окремі з методів та способи їх використання на заняттях різних видів, займалися пошуком найоптимальніших з них.

Інтерактивні методи навчання не є новими для сучасного навчального закладу. Вони використовувалися ще на початку минулого століття (лабораторно-бригадний метод, робота

в парах змінного складу, проектний метод тощо). Розробку та впровадження інтерактивних методів навчання ми можемо знайти в працях Ш. Амонашвілі, С. Ільїна, С. Лисинкова, В. Сухомлинського, В. Шаталова. Основу та поштовх для вивчення цього питання зробили відомі зарубіжні вчені, а саме: К. Друрі, Р. Мертон, Дж. Мід, Дж. Морено, Б. Райан, Т. Скоун, К. Фопель, Г. Фріц, Т. Шибутані та ін. Інтерактивним методом навчання присвятили свої дослідження й вітчизняні дослідники, як В. Андреев, Р. Грановська, Г. Івануса, С. Крамаренко, О. Пометун, Г. Сиротенко. Однак сучасний стан розвитку та необхідність модернізації вітчизняної освіти, зростаючі інформаційні потреби та нові вимоги обумовили доцільність розгляду окремих питань щодо використання інтерактивних методів на заняттях історії у вищих навчальних закладах.

Формулювання цілей статті. Розкрити ефективність використання інтерактивних методів у процесі навчання історії у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. У Національній доктрині розвитку освіти йдеться про те, що пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку освіти є:

- особистісна орієнтація освіти;
- формування національних і загальнолюдських цінностей; постійне підвищення якості освіти,
- оновлення її змісту та форм організації освітнього процесу;
- запровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій;
- інтеграція вітчизняної освіти до європейського та світового освітніх просторів [3].

Відповідно до доктрини [3] перед сучасними викладачами історії стоїть проблема пошуку нових шляхів для удосконалення навчального процесу. Він мусить постійно бути в пошуку, експериментувати, щоб досягти важливої мети – навчити студентів із задоволенням вивчати історичний матеріал і практично застосовувати його в реальному житті. Одним зі способів досягнення цієї мети є використання інтерактивних методів на заняттях історії.

Слово “інтерактив” залучене з англійської мови від слова “interact”, де “inter” – взаємний і “act” – діяти. Таким чином, “інтерактивний” – здатний до взаємодії, діалогу [5].

Інтерактивний метод – це перш за все діалогове навчання, у ході якого здійснюється

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ІСТОРІЇ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

взаємодія викладача та студента. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови активної взаємодії всіх студентів у процесі співнавчання та взаємонавчання, де останні розуміють, що вони роблять і для чого [1].

Зазначимо, що інтерактивне навчання передбачає: постійну, активну взаємодію, взаєморозуміння викладача та студентів; вирішення загальних, але значущих для кожного учасника завдань і проблем; рівноправність викладача й студентів як суб'єктів навчального процесу.

Використання технологій інтерактивного навчання значною мірою підвищує ефективність навчального процесу, сприяє високому інтелектуальному розвитку студентів, забезпечує оволодіння навичками саморозвитку особистості, можливістю думати, творити. Інтерактивні технології навчання на заняттях історії сприяють розвитку логічного мислення, розвитку здатності цінувати знання та вміння користуватися ними; усвідомленню особистої відповідальності та вмінню об'єднуватися з іншими членами колективу задля обговорення спільної проблеми, розвитку здатності визнавати і поважати цінності іншої людини, формуванню навичок спілкування та співпраці з іншими членами групи, взаєморозуміння і взаємоповаги до кожного індивідуума, вихованню толерантності, співчуття, доброзичливості, почуття, формуванню вміння робити вільний і незалежний вибір, що ґрунтується на власних судженнях та аналізі дійсності.

Відзначимо, що інтерактивні методи передбачають організацію й розвиток діалогового спілкування, яке веде до спільного розв'язання загальних, але значущих для кожного учасника задач [5, 90]. Інтерактив виключає домінування однієї думки над іншою. На заняттях з історії під час яких відбувається використання інтерактивних методів, студенти критично мислять, вирішують складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, зважують альтернативні думки, беруть участь у дискусіях, спілкуються з іншими людьми.

Досвід застосування інтерактивних методів навчання на заняттях історії яскраво свідчить про зростання активності та зацікавленості студентів. Завдяки цьому посилюється співпраця між студентами та викладачем, зростає самостійність студента у підготовці та прийнятті рішень, створюються сприятливі умови для визначення найбільш талановитих та креативних студентів, які стають лідерами та прикладами для наслідування, що забезпечує високий рівень

навчання та підготовки студентів, побудову конструктивних та партнерських відносин у групі.

Використання інтерактивних методів навчання спонукає викладача до переосмислення своєї ролі та участі в навчально-виховному процесі, адже за нових умов він перестає бути ключовим учасником процесу навчання, а лише регулює його, займається його загальною організацією та визначає загальний напрям роботи академічної групи (готує до заняття необхідні завдання, формулює питання для обговорення у групах, контролює час і порядок виконання визначеного завдання, дає консультації, допомагає в разі серйозних утруднень).

Організації процесу багатосторонньої комунікації сприяє використання відповідних інтерактивних методів навчання, спрямованих на розвиток творчих здібностей студентів, орієнтованих на діяльність, що стимулює активність та "винахідливість". До них можна віднести наступні: мозковий штурм, метод проєктів, рольові та ділові ігри, дискусії, дебати, круглі столи, методи типу "мереживна пилка", "обери позицію", "шкала думок" та ін.

Технологія використання таких форм навчання являє собою поетапне, логічно побудоване використання форм активного навчання від простіших до складніших і включає засвоєння ігрових прийомів шляхом введення їх в практику проведення занять; розширення використання на уроках ігрових ситуацій, елементів дискусій, обговорень, проведення в ігровій формі підсумкових занять з теми.

У процесі впровадження новітніх методів навчання під час вивчення історичних дисциплін лектору також доцільно та необхідно використовувати нетрадиційні лекції: багатоцільова лекція, проблемна лекція, лекція із задалегідь запланованими помилками, лекція-конференція, лекція прес-конференція, лекція-брифінг, лекція "круглий стіл", лекція-бесіда, лекція-візуалізація, лекція-екскурсія, лекція із застосуванням техніки зворотного зв'язку (інтерактивна лекція), бінарна лекція, що забезпечують новий сучасний підхід до передачі та сприйняття навчального матеріалу [2, 64 – 69].

На заняттях історії викладачі ставлять перед собою завдання не тільки накопичення інформації, але і розвиток мислення, вміння адекватно оцінювати результати, самостійно добувати інформацію, перетворюючи знання на інструмент пізнання інших видів діяльності, вміння конструктивно взаємодіяти з іншими. Враховуючи це, викладачі повинні так будувати навчання, щоб найповніше задовольнити

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ІСТОРІЇ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

проблеми кожного студента. Дбаючи про високий рівень знань студентів, у своїй педагогічній діяльності викладачі використовують такі форми і методи навчання, які викликають у студентів цікавість до навчального матеріалу, бажання вчитися, прагнути успіху в опануванні основ наук.

У результаті організації навчальної діяльності із застосуванням інтерактивних технологій у студентів розвиваються й ускладнюються психічні процеси – сприйняття, пам'ять, увага, уява тощо, виявляються такі мислинневі операції, як аналіз і синтез, абстракція й узагальнення, формуються воля й характер.

Використання інтерактивних методів під час вивчення історії сприяє самопізнанню особистості і на цій основі взаєморозумінню викладача та студента, та розумінню студентами вимог і критичних зауважень викладача. Завдяки правильному, адекватному усвідомленню не лише позитивного, а й негативного у власній поведінці, діях, навчанні, виникає критичне ставлення до себе, що конче потрібне насамперед для сприймання вимог інших [4, 139 – 141].

Результати дослідження та практичний досвід яскраво засвідчили, що використання таких методів на заняттях історії позитивно впливає на формування майбутнього фахівця. Заняття, які побудовані на застосуванні інтерактивних методів, є для студента цікавішими, спонукають їх до активної взаємодії у групі, розвивають творче мислення та формують мотивацію навчально-пізнавальної та майбутньої професійної діяльності у студента. Проте необхідно пам'ятати, що неможливо побудувати весь процес навчання виключно на інтерактивних методах, оскільки це один з багатьох прийомів, які допомагають досягнути мети і приносять результат тільки в поєднанні з іншими традиційними методами організації освітнього процесу.

Висновки. На нашу думку, сутність інтерактивного навчання полягає у взаємонавчанні, груповій формі організації освітнього процесу із реалізацією активних групових методів навчання для вирішення дидактичних завдань. Таким чином, мета інтерактивного навчання – це створення викладачем умов, у яких студент сам буде здобувати знання.

Підбиваючи підсумок, варто вказати, що інтерактивне навчання дозволяє різко збільшити відсоток засвоєння матеріалу, а також веде до розвитку професійних і особистісних якостей студентів, у тому числі: росту активності, критичному мисленню, розвитку здібностей до аргументації своєї думки, посиленню

відповідальності за ухвалення рішення, формуванню здатності до співробітництва і командної роботи, розвитку здатності до подальшої самоосвіти, тобто всіх тих якостей, які повинен мати сучасний фахівець.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі актуальним буде висвітлити застосування навчальних ігор при вивченні історичних дисциплін у вищих навчальних закладах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беленька Г. В. *Інтерактивні прийоми викладання навчальної дисципліни у вищій школі* / Г. В. Беленька. – Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2001. – 118 с.
2. Вахрушева Т. Ю. *Інтерактивні технології навчання як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності* / Т. Ю. Вахрушева // *Нові технології навчання*. – Київ, 2007. – Вип. 47. – С. 64–69.
3. *Національна доктрина розвитку освіти: Указ президента України від 17.04.2002 № 347/2002 [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua. – Назва з екрану.
4. Ніколаєнко С. *Забезпечення якості вищої освіти – важлива умова інноваційного розвитку держави і суспільства* / С. Ніколаєнко // *Освіта України*, 2007. – № 16–17. – 27 лютого. – С. 1–21.
5. Пометун О. І. *Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід* / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – Київ, 2002. – 237 с.

REFERENCES

1. Bieliienka, H. V. (2001). *Interaktyvni pryiony vykladannia navchalnoi dysypliny u vyshchii shkoli* [Interactive methods of teaching in higher education]. Kyiv: NPU after name M. P. Drahomanov, 118 p. [in Ukrainian].
2. Vakhrusheva, T. Yu. (2007). *Interaktyvni tekhnologii navchannia yak zasib aktyvizatsii navchalno-piznavalnoi diialnosti* [Interactive learning technologies as a means to enhance teaching and learning of]. Kyiv: Novi tekhnologii navchannia. Vol. 47, pp. 64–69 [in Ukrainian].
3. *Natsionalna doktryna rozvytku osvity* [National Doctrine of Education]: Ukaz prezydenta Ukrainy vid 17.04.2002 № 347/2002 [Elektronic resource]. Retrieved from: zakon.rada.gov.ua. [in Ukrainian].
4. Nikolaienko, S. (2007). *Zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity – vazhlyva umova innovatsiinoho rozvytku derzhavy i suspilstva* [Quality assurance – an important condition for innovative development of the state and society]. *Osvita Ukrainy*, no. 16–17. pp. 1–21 [in Ukrainian].
5. Pometun, O. I. & Pyrozhenko L. V. (2002). *Interaktyvni tekhnologii navchannia: teoriia, praktyka, dosvid* [Interactive learning technologies: theory, practice, experience]. Kyiv, 237 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10.05.2017